

Mass-media și puterea politică în România postcomunistă.

Forme ale unor relații anormale*

Sorin Bocancea

Introducere*

Începând cu anul 2007, relația dintre presă și puterea politică a devenit un subiect preferat în societatea românească, motivul principal fiind conflictul deschis dintre Președinte și trusturile media autohtone. Dacă în democrațiile occidentale, pe care le considerăm modele demne de urmat, disputele se poartă între formațiunile politice sau între acestea și alți actori sociali pe marginea unor politici publice, în România disputa ce eclipsează dezbaterile publice este cea dintre Președinte și patronii acestor trusturi, pe care Președintele i-a etichetat drept „moguli”. Tocmai din acest motiv subiectul în discuție este atât de des invocat, chiar și de către cei angajați în conflictul amintit.

Nu este pentru prima dată când între puterea politică și presă există relații tensionate. Este suficient să ne gândim la faptul că fiecare schimbare la nivel politic a fost precedată de o campanie de presă împotriva puterii și de trecerea majorității organelor de presă în barca viitorilor învingători. Dar, acest fenomen este specific tuturor democrațiilor și, într-o anumită măsură, ține de normalitatea lor. Uzura firească a unei guvernări și inventarierea unor abuzuri și gafe ale reprezentanților partidelor de guvernământ pot fi motive serioase pentru apariția unui curent de opinie ostil puterii și favorizarea alternativei la guvernare. Însă, elementele ce atrag atenția în disputa de care vorbeam sunt durata conflictului și faptul că în acesta este antrenată doar „o anumită parte a presei” (după cunoscuta expresie iliesciană) cu o anumită componentă a puterii politice.

Această situație duce adesea la un soi de amnezie, creându-se impresia că doar în ultimul timp puterea și presa au avut relații conflictuale, că înainte între cele două părți ar fi domnit consensul și angajarea pe aceeași cale pentru „propășirea națiunii”. Dar, o scurtă trecere în revistă a evoluției relației dintre mass-media și puterea politică

* ACKNOWLEDGEMENT: This paper was made within The Knowledge Based Society Project supported by the Sectoral Operational Programme Human Resources Development (SOP HRD), financed from the European Social Fund and by the Romanian Government under the contract number POSDRU ID 56815.

* O variantă preliminară a acestui capitol a fost publicată, cu titlul „Ipostaze ale anormalității în relația dintre mass-media și puterea politică în România postcomunistă”, în *Sfera Politicii*, nr. 155, ianuarie 2011, pp. 9-14.

în societatea românească postcomunistă ne dovedește faptul că între cele două părți nu a fost tot timpul o relație ce ar putea fi considerată normală. Identific trei ipostaze ale anormalității definatorii pentru diferite perioade ale istoriei postdecembriste: prima este presa ca instrument al puterii politice, specifică începutului anilor '90; a doua este presa sub puterea politică, situație specifică anilor 2000-2004; a treia este presa ca putere politică, specifică ultimilor ani (începând cu 2007).

Între acestea au existat perioade în care relația dintre cele două părți a fost una ce poate fi caracterizată ca normală sau echilibrată, în care presa a avut libertatea să interogheze puterea, a încercat și a reușit să trateze subiectele cu onestitate și s-a angajat în producerea schimbării politice atunci când a avut destule argumente să o facă. Astfel, în ultima perioadă a guvernării Văcăroiu, curentul de opinie din presa românească a fost mai puternic anti- decât pro-guvernare, fapt ce a dus la schimbarea din 1996. Perioada guvernării CDR a fost una în care presa nu a avut probleme în raporturile ei cu puterea, având libertatea să se exprime despre orice fel de subiect. Dezamăgirile pe care le-a provocat guvernarea CDR au dus la apariția unui curent anti-guvernamental firesc în mass-media, chiar dacă acesta a devenit exagerat începând cu sfârșitul anului 1999¹. Tot în limitele unei normalități s-a înscris implicarea presei în schimbarea politică din 2004 și prima parte a guvernării Alianței DA, până la izbucnirea conflictului dintre Președintele Băsescu și Premierul Tăriceanu.

Cel puțin începând cu anul 2002, evoluția relației dintre presă și puterea politică poate fi citită și din rapoartele anuale ale organizației *Reporters sans Frontieres* (RSF), cu toate că gradul de libertate a presei nu se reduce doar la relația acesteia cu puterea politică. În elaborarea raportelor sale, realizate în urma monitorizării a 178 de țări, RSF urmărește 43 de criterii² precum: acțiuni împotriva jurnaliștilor (asasinate, pedepse cu închisoarea, atacuri fizice și amenințări), știrile media (cenzura, confiscarea unor numere de ziare, percheziții și amenințări), gradul de impunitate de care se bucură cei responsabili de nerespectarea libertății presei, nivelul autocenzurii și al abilității media de a investiga și critica, presiunea financiară. Evaluarea are loc în perioada 1 septembrie-30 august, rezultatele apărând în luna octombrie a fiecărui an. În urma evaluării, statele sunt împărțite pe șase categorii care reflectă gradul de libertate a presei: bună, satisfăcătoare, cu probleme sensibile, dificilă, foarte gravă.

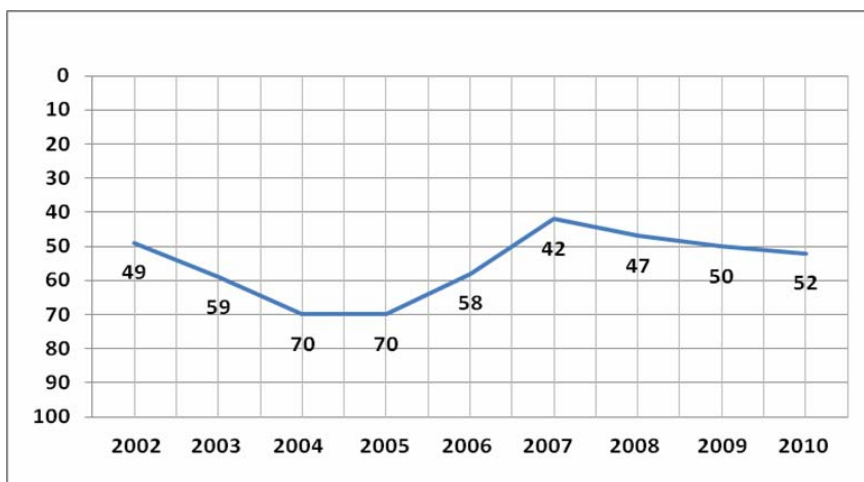
Urmărind rapoartele de pe site-ul oficial al RSF³, putem afla evoluția situației presei din România: în 2002, România a ocupat locul 45; în 2003 – locul 59; în 2004 – locul 70; în 2005 – locul 70; în 2006 – locul 58; în 2007 – locul 42; în 2008 – locul 47; în 2009 – locul 50 iar în 2010 – locul 52. Voi reda grafic această evoluție (pe abscisă am trecut anii, iar pe ordonată, locul ocupat în clasament), luând în calcul o scală de

¹ Ca și acum, dacă percepeai România doar prin prisma mass-media, aveai senzația că era vorba de o țară neguvernabilă. S-au eludat atunci faptul că în acel mandat România a fost luată în calcul pentru intrarea în NATO, că pentru prima dată România avea o strategie de guvernare agreată de UE și începutul unei reale creșteri economice sub scurta guvernare Isărescu. Demonizarea celor aflați la putere a dus la intrarea în turul doi la prezidențiale a unui personaj ignobil, reprezentant al trecutului de care Ion Iliescu a trebuit să ne mai „salveze” o dată – dar asta este o altă discuție.

² Reporters sans Frontieres, *Clasement mondial de la liberté de la presse 2010. Note méthodologique*, Paris, 20 octombrie 2010, http://fr.rsrf.org/IMG/pdf/note_methodo.pdf, accesat la 10.03.2011.

³ www.fr.rsrf.org.

până la locul 100, fiindcă, în pofida tuturor problemelor, România s-a aflat și se află în prima trieme din cele 178 de țări monitorizate (după locul 100 se clasează de regulă țări din America Latină și din fosta URSS). Pentru a se putea vizualiza creșterea și scăderea gradului de libertate a presei, am preferat să trec pe ordonată locurile în ordine descrescătoare.

Presă românească a stat cel mai bine la capitolul libertate în anul 2007, constatăndu-se o urcare în clasament cu 16 poziții față de raportul din 2006. Comentând acest fapt, Răzvan Martin⁴ (raportor pe România pentru RSF și coordonator FreeEx în cadrul Agenției de Monitorizare a Presei) declara că în avantajul României au stat lipsa de presiuni politice din 2006 asupra postului public de televiziune și dezincriminarea calomniei și a insultei. Dar, pentru că în 2007 la șefia TVR a venit un politician, iar calomnia și insulta au revenit în Codul penal, acesta prevedea o cădere în clasament pentru anul următor. Ceea ce s-a și întâmplat. În raportul din 2008, România a căzut pe locul 47. Căderea în clasament nu s-a oprit aici (fiind, ce-i drept, mai lină decât în anii 2002-2004), în Raportul pentru anul 2010 România clasându-se pe locul 52. Chiar dacă au existat voci care au contestat aceste rapoarte⁵, consider că ele pot fi socotite ca reper în analiza situației presei din România.

În analiza relațiilor dintre presă și puterea politică, nu voi insista asupra a ceea ce ar însemna normalitate în relația dintre aceste două componente ale societății. Voi

⁴ *** „Presă din România, în roz”, în *România liberă*, 18 octombrie 2007, <http://www.romanalibera.ro/actualitate/eveniment/presa-din-romania-in-roz-108953.html> accesat la 9.03.2011.

⁵ O anumită ideologizare a demersului științific a fost reproșată în urma *Raportului* pe 2007, în care libertatea presei din SUA s-a clasat pe locul 48, fiind devansată de cea din țări precum România, Africa de Sud, Israel și Nicaragua. Iată care ar fi două dintre cauzele acestei plasări: în 2006, autoritățile au susținut tribunalele în trimiterea la închisoare a jurnaliștilor care refuză să-și dezvăluie sursele (aspect reglementat în legea pentru combaterea terorismului), iar legea permite ascultarea telefoanelor jurnaliștilor americani. Chiar dacă am da crezare criticilor, „antiamericanismul” de care este acuzată RSF nu afectează în mod decisiv evaluarea situației din România.

miza pe efectul popperienei teorii a falsifierii, lăsând să se deducă în ce ar consta aceasta din prezentarea celor trei ipostaze pe care le consider anormale în relația dintre mass media și puterea politică în România postcomunistă. Totuși, putem identifica un reper: în evaluarea relației dintre presă și puterea politică, elementul central este libertatea presei. De aceea, cele trei ipostaze pe care le voi prezenta sunt, de fapt, trei moduri în care presa își pierde libertatea. În prima ipostază, a fost vorba de o servitute voluntară și de o înscriere într-un curent dominant, atitudine ușor de înțeles în cazul unor jurnaliști ce activaseră în perioada totalitarismului; în a doua, este vorba de o abuzuri ale puterii politice asupra presei; în a treia, presa renunță la libertate contra dobândirii puterii politice.

Presa puterii politice

În primii ani de după Revoluție, cea mai mare parte a presei românești a fost a puterii nou instituite. Cel mai important cotidian (*Adevărul*) era moștenitorul *Scânteii* sub toate aspectele: patrimoniu, abonamente, echipă redacțională și aservire față de regimul politic. Nu are rost să insist aici asupra manipulărilor săvârșite de acest cotidian îndeosebi în momente esențiale precum Piața Universității și mineriadele. Alte surse de „adevăr” mai erau atunci *Tineretul liber* (moștenitorul *Scânteii tineretului*) și posturile publice de radio și televiziune. Directorii acestor organe de presă și „maestrii” anilor '90 făcuseră școală de presă în regimul trecut și aveau o anumită afinitate față de moștenitorii lui. Așa se explică procentele luate de Ion Iliescu la primele alegeri, prin prezentarea lui ca salvator al națiunii, ce ne apăra de elementele legionare, de pretențiile Regelui Mihai de a-și lua regatul înapoi și de capitaliștii hulpavi care voiau să ne cumpere țara pe nimic.

Din fericire, în această perioadă a existat și o presă de opoziție, al cărei vârf de lance a fost cotidianul *România liberă*, ce a trebuit să joace chiar rolul opoziției politice, în condițiile în care aceasta era slabă și supusă unei largi game de agresiuni din partea partidelor de la putere. Cu timpul, această presă va capta atenția publicului larg, la acest fenomen concurând mai multe elemente: problemele economice apărute în guvernarea Văcăroiu, nevoia de schimbare pe care o resimțeau jurnaliștii (tot mai mulți ca număr) intrați în presă după '89 ș. a.m.d. Așa se face că în '96 opoziția a beneficiat de o susținere mediatică ce nu ar fi fost posibilă cu patru ani înainte.

Cu ipostaza presei puterii politice de la începutul anilor '90 societatea românească nu se va mai întâlni, tocmai datorită fenomenelor pe care le-am menționat. Perioada guvernării CDR a însemnat una în care s-a înregistrat o diversificare a ofertei mass-media și o consolidare a poziției sale în raport cu puterea politică. Devotamentul necondiționat față de puterea politică va fi înlocuit de negociere.

Presa sub puterea politică

După perioada de liberalizare a relației dintre cele două părți a apărut una de recul: cei ce pierduseră puterea în '96 au încercat o recuperare, o retransformare a

presei în instrument al puterii politice. În acest sens, guvernarea Năstase a luat măsuri precum: încheierea unor contracte de publicitate consistente între cele mai bogate ministere și marile publicații; exercitarea de presiuni instituționale asupra publicațiilor ce criticau puterea și asupra unor jurnaliști incomozi (unii și-au pierdut emisiunile sau rubricile); înființarea unui minister al comunicării publice, a unui soi de minister al propagandei, ce a pus la punct o strategie de imagine a guvernării ș.a.m.d.. Astfel, în perioada 2000-2004, critica la adresa puterii nu s-a făcut la vedere, în publicațiile consacrate, ci pe căi cvasi-conspirative și la adăpostul unor anonimate ce au fost repede devaluate de către serviciile de informații. Amintesc aici doar „Armagedon”-ul pentru care Mugur Ciuvică a fost arestat de pe stradă fără niciun fel de bază legală. Astfel de evenimente au și dus la căderea pe locul 70 în Raportul pe 2004 al RSF.

Cu toate măsurile luate, puterea politică nu a mai avut o presă a puterii, de care se bucurase la începutul anilor '90. Identific cel puțin trei cauze ale acestui fenomen: în primul rând, presa se obișnuise cu libertatea din perioada Convenției; în al doilea rând, o nouă generație de jurnaliști (fără afinități față de „salvatorii națiunii”) a ajuns în prim-plan; în fine, nu toate organele de presă s-au „înfruptat” din amintitele contracte de publicitate, fapt ce a dus la nemulțumiri și pe acest segment. Dacă în primii ani după Revoluție cele mai puternice organe de presă considerau că este firesc să fie ale puterii, acum ele erau constrânse să fie ale puterii (fie „datorită” beneficiilor, fie din cauza presiunilor organelor de control fiscal). De aceea spun că, în anii 2000-2004, nu am mai avut o presă a puterii, ci una presată de putere sau sub puterea politică, nevoită să se comporte ca presă a puterii. Asta a dus la apariția unor nemulțumiri chiar în rândul „beneficiarilor” amintitelor contracte.

La aceste elemente s-a mai adăugat unul foarte important, ce a grăbit sfârșitul acestei perioade. Este vorba de un fenomen pe care mulți îl credeau revolut: cultul personalității. Excesul în promovarea imaginii premierului a creat un disconfort nu doar populației agasate de omniprezența publică a lui Adrian Năstase, ci și jurnaliștilor care au fost nevoiți să contribuie la aceasta. Efectul de bumerang al acestei politici s-a văzut la alegerile din 2004.

Presa ca putere politică

Așa cum reiese din raportul pe 2010 al RSF, în prezent, România se înscrie în categoria „probleme sensibile”, alături de Italia, Grecia și Bulgaria. La categoria „satisfăcător” se înscriu Franța, Polonia, Spania, Portugalia, Cehia, Slovacia, Ungaria și Estonia. Dar, în ansamblu, *Raportul*⁶ constată că în anul 2010 a apărut riscul ca UE să piardă statutul de lider la acest capitol. Îngrijorări majore apar față de situațiile din Franța și Italia, unde s-au înregistrat evenimente negative precum nerespectarea protecției surselor jurnaliștilor, continuarea fenomenului de concentrare a patronatului media, manifestări de dispreț față de jurnaliști sau audieri judiciare ale ziariștilor.

⁶ „L'Europe tombe du piédestal, pas de répit dans les dictatures”, <http://fr.rsf.org/press-freedom-index-2010,1034.html>, accesat la 10.03.2011.

Faptul că în prezent libertatea presei din România este în declin ar putea fi interpretat ca o întoarcere la unul dintre stadiile anterioare (al presei puterii sau al presei sub putere). Dar, dacă privim peisajul mediatic din România, constatăm că cel puțin în ultimii trei ani asistăm la campanii de presă fără precedent împotriva puterii politice. Și nu s-au înregistrat nici arestări, nici închideri abuzive de publicații sau posturi de radio și de televiziune. Asta nu înseamnă că între cele două părți nu sunt tensiuni⁷. Probabil că un element ce a cântărit greu în evaluarea situației a fost introducerea în *Strategia națională de Apărare*⁸, printre „vulnerabilități”, a unor elemente precum: „fenomenul campaniilor de presă la comandă cu scopul de a denigra instituții ale statului, prin răspândirea de informații false despre activitatea acestora; presiunile exercitate de trusturi de presă asupra deciziei politice în vederea obținerii de avantaje de natură economică sau în relația cu instituții ale statului”. Potrivit aceluiași document, vulnerabilitatea este definită astfel: „în contextul acestei strategii, amenințările sunt factori cu origine externă prin care sunt afectate grav interesele, valorile și obiectivele naționale de securitate. Factorii din interiorul societății care potentează acțiunea amenințărilor sunt denumite vulnerabilități. Scopul Strategiei naționale de apărare este de a asigura un management modern și eficient al riscurilor, amenințărilor și vulnerabilităților, urmărind, într-o primă fază, inventarierea, prevenirea sau reducerea lor și, ulterior, combaterea acestora”⁹.

Introducerea acestui pasaj a fost intens dezbătută. Pe de o parte, reprezentanții Președinției susțin că acest gest nu înseamnă luarea unor măsuri imediate împotriva presei. Iată ce declara purtătorul de cuvânt al Administrației Prezidențiale, Valeriu Turcan¹⁰: „Președintele și CSAT nu au identificat presa ca principala vulnerabilitate, ci ca una dintre ele... Scopul documentului nu este să pună la zid presa, ci să facă un inventar corect și onest al statului român”. Potrivit aceleiași surse, consilierul prezidențial Peter Ekstein Kovacs a declarat: „Este un raport destul de voluminos care, pe puncte, face practic o enumerare despre ce reprezintă o problemă pe plan național în materie de siguranță. Este o constatare a CSAT. A fost o campanie electorală sau mai multe în care trusturi de presă s-au implicat mult peste statutul de oarecare neutralitate și obiectivitate”. De cealaltă parte, politicienii opoziției au contestat introducerea acestui articol. Chiar Adrian Năstase, sub guvernarea căruia libertatea presei a fost îngrădită, declara că „este o tentație totalitară care a marcat viața publică în ultimii 5 ani”. Dincolo de caracterul politic al declarației, rămâne legitimă întrebarea fostului premier: „Cine ar urma să stabilească când o campanie de presă reprezintă vulnerabilități?”.

⁷ O inventariere a conflictelor dintre presă și alți parteneri sociali poate fi lecturată în *Raportul FREEEX. Libertatea presei în România. 2009*, elaborat de Agenția de Monitorizare a Presei, <http://www.activewatch.ro/uploads/FreeEx%20Publicatii%20Raport%20Freeex%20%203%20mai%202010.pdf>, accesat la 14.03.2011.

⁸ ****, *Strategia Națională de Apărare. Pentru o Românie ce garantează securitatea și prosperitatea generațiilor viitoare*, București, 2010, p. 14.

⁹ ****, *Strategia Națională de Apărare. Pentru o Românie ce garantează securitatea și prosperitatea generațiilor viitoare*, București, 2010, p. 13.

¹⁰ Cf. <http://www.ziare.com/politica/parlament/csat-si-presa-periculoasa-vezi-reactiile-liderilor-politici-1023820>, accesat la 12.03.2011.

Reacțiile față de introducerea acestei prevederi în *Strategie* nu s-au oprit doar la momentul producerii actului. În februarie 2011, secretarul general al Federației Internaționale a Jurnaliștilor (FIJ), Aidan White¹¹, a declarat: „Acest lucru este neconstituțional, este împotriva drepturilor omului, încalcă libertatea de exprimare. E inacceptabil ca o politică națională să identifice jurnalismul ca o amenințare la siguranța națională. Ceea ce mă îngrijorează este că s-a întâmplat într-un mod firesc, ca și cum trebuia să se întâmple”.

Ambele tabere au propriile argumente: prima consideră că nu este vorba de presă în întregul ei, ci de trusturile care utilizează demersul jurnalistic în alte scopuri decât cel firesc (trimiterea este spre trusturile *Intact* și *Realitatea-Cașavencu*); a doua susține că prevederea este o amenințare pentru presă în întregul ei. Dincolo de justețea unuia sau altuia dintre argumente, gestul CSAT (autorul *Strategiei*) atrage atenția asupra unui fenomen: intrarea în coliziune a puterilor constituționale cu unele trusturi de presă autohtone. În treacăt spus, consider că gestul CSAT a fost o încercare de a da un răspuns bun la o problemă prost pusă: pentru sancționarea comportamentelor invocate ale respectivelor trusturi există legislație și o instituție (Consiliul Național al Audiovizualului) – probabil că o bună funcționare a acestei instituții ar fi dus la evitarea situațiilor invocate. Însă, ceea ce vreau să semnaliez aici este declanșarea unui conflict între putere și trusturi, configurarea a două tabere ce-și aruncă în luptă propriile arsenale: puterea vine cu prevederi legale discutabile, iar trusturile întetesc campaniile de presă.

Consider că elementul specific perioadei ce începe cu 2007 (de când, potrivit datelor din rapoartele RSF, s-a înregistrat o diminuare a libertății presei) este manifestarea presei ca putere politică. Din momentul în care cele mai mari trusturi au început să se comporte astfel, puterea a reacționat ca față de un adversar politic și nu ca față de un reprezentant al societății civile. De aceea, au apărut o prevedere precum cea din *Strategie*, care poate sta la baza unor acțiuni împotriva presei, chiar dacă, deocamdată, puterea s-a rezervat doar la emiterea unei asemenea semnalări. Pentru a trece dincolo de simpla constatare a unui fapt, în cele ce urmează voi aborda această perioadă a presei ca putere sub două aspecte: în primul rând, voi prezenta cauzele care cred că stau la originea manifestării presei ca putere politică. Apoi, voi descrie pe scurt formele sub care poate fi recunoscut acest fenomen.

Cauzele manifestării presei ca putere politică. Identific două cauze ale manifestării presei ca putere politică, una de natură teoretică, iar alta de natură practică. Prima este interpretarea excesivă a rolului presei în societate, iar a doua este intervenția patronilor în politica editorială.

Interpretarea excesivă a rolului presei. Se susține și astăzi afirmația lui Edmund Burke potrivit căreia „presa este a patra putere în stat”. În toate perioadele pe care le analizez, fiecare actor social a interpretat această sintagmă cum a putut sau cum a dorit: politicienii au repetat-o și o repetă pentru a-i flata pe jurnaliști și pentru a arăta publicului că ei susțin și chiar girează libertatea opiniei, făcând loc presei la masa

¹¹ Irina Bazon, „Aidan White (FIJ): Identificarea presei ca o amenințare la siguranța națională, inacceptabilă”, 4 februarie 2011, <http://news.corect.com/politics/intern/aidan-white-fij-identificarea-presei-ca-o-amenintare-la-siguranta-nationala-inaccept>, accesat la 12.03.2011.

puterii; jurnaliștii defilează sub acest slogan care le sporește stima de sine; în fine, publicul are păreri împărțite, în funcție de opiniile pe care le are față de puterea ca atare.

Dacă în cazul opiniilor nu se poate solicita rigurozitate și suport științific, în cazul lucrărilor de specialitate aceste elemente sunt obligatorii. Din păcate, pe piața noastră circulă lucrări ce propun perspective cel puțin discutabile asupra presei. De exemplu, în lucrarea *Formarea identității profesionale a jurnaliștilor*¹², Luminița Roșca produce următorul enunț: „A patra putere în stat, presa reprezintă garanția funcționării corecte a puterilor constituționale ale statului (executivă, legislativă și judecătorească), pe care le supraveghează ca un câine de pază”. Nu știu dacă autoarea a conștientizat exact ceea ce a emis, dar presa nu poate garanta funcționarea corectă a puterilor în stat. Doar o constituție bine concepută, care să prevadă mecanisme clare de exercitare a puterilor (ceea ce nu este cazul la noi) și o instituție precum Curtea Constituțională (și, în general, toate instituțiile statului) au obligația și pot „garanta” acest lucru. A semnală abateri de la principiile statului de drept și a crea curente de opinie pentru combaterea lor nu înseamnă a garanta, ci doar a sprijini „corecta funcționare” a puterilor acestuia. Să ne închipuim ce reprezentare va avea despre propria profesie „formată” la școala unor astfel de manuale un jurnalist. Cu siguranță, va cere și o uniformă care să-l facă recunoscut publicului ca pe un reprezentant al celei de-a patra (supra)puteri în stat.

Dar, mai departe, autoarea revine la gânduri mai bune, afirmând că „mass media nu are putere de comandă, asemenea instituțiilor statului, dar impactul asupra societății este covârșitor: ele informează, dezvoltând spiritul civic, creează curente de opinie, lansează mode și propulsează personalități”. Iată cum, de la imaginea de supra-putere în stat, presa este adusă la aceea de instrument al controlului civic asupra actelor puterilor constituționale. În orice stat de drept, doar reprezentanții puterii suverane pot garanta ceva în limitele constituției și ale legislației produse de puterile din stat. Chiar dacă presa se manifestă ca o putere în stat (prin faptul că interoghează puterile constituționale, asigură căile de realizare a libertății cuvântului și coagulează curente de opinie), ea nu trebuie să fie prezentată în rând cu puterile constituționale, fiindcă nu este o putere de acest gen rezultată din procesul democratic constituțional reglementat. Metafora trebuie să rămână metaforă, fără frica de a-i fi luat presei ceva.

Jean-François Revel¹³ atrăgea atenția asupra diferenței dintre puterea presei și puterile constituționale: „Rolul de supraveghetor, de judecător și chiar de inchiștor al puterii – rol care i se atribuie presei, absolut salubru și necesar, ar constitui, după ea, un soi de magistratură. Și deci, ca în orice magistratură, ea trebuie înconjurată de garanții de competență și imparțialitate. Or, «a patra putere», sau «contraputerea», nu este decât o putere, de fapt. Ea nu are substanța constituțională, are cel mult puterea derivată din dreptul oricărui cetățean de a spune și de a scrie tot ceea ce dorește. În vreme ce contraputerile celelalte, cea judiciară și cea legislativă, sunt prin ele însele niște puteri, recrutându-și membrii conform unor criterii de reprezentativitate, de competență sau moralitate definite prin Constituție, prin legi sau regulamente, ziaristica nu are niciun fel de condiționare de acest gen”. Diplomele jurnaliștilor au doar „valoare indicativă” și sunt „facultative”.

¹² Luminița Roșca, *Formarea identității profesionale a jurnaliștilor*, Editura Polirom, Iași, 2000, p. 10.

¹³ Jean-François Revel, *Cunoașterea inutilă*, Editura Humanitas, București, 2007, p. 294.

Chiar dacă această lipsă de competență și reprezentativitate a presei ar putea părea a fi o slăbiciune, lucrurile nu stau chiar așa. Presa nu își extrage puterea din prevederile constituționale care i-ar da un anume loc în construcția politică, ci din dreptul la opinie și la liberă informare a cetățenilor. De aceea, consider că, din momentul în care presa se erijează într-un alt fel de putere decât cea pe care o legitimează dreptul la opinie, ea pierde din putere. În primul rând, fiindcă indivizii o vor pune în rândul celorlalte puteri, față de care au fireștile rezerve și reacții. În al doilea rând, pentru că presa va fi tratată de către puterea constituțională ca atare. De regulă, puterea constituțională dintr-o democrație este foarte prudentă în relațiile cu presa, fiindcă îi cunoaște și îi respectă statutul de instrument al opiniei publice. Dar, în momentul în care presa (sau, pentru a nu opera cu termeni generici, un organ de presă sau un trust) începe să acționeze fățiș ca instrument al unor interese particulare precise, reprezentanții puterii constituționale reacționează pe măsură. Și așa se ajunge într-o situație similară cu cea prezentă, în care cele mai mari trusturi media autohtone sunt în conflict deschis cu Președintele. Bineînțeles, din parte Președintelui se cere imparțialitate, fiindcă asta îi cere *Constituția*. Și din partea presei se așteaptă imparțialitate, fiindcă asta cere deontologia. Pentru Președinte, imparțialitatea este obligatorie; pentru presă, ea este facultativă. Dar, în pofida acestei diferențe, într-un punct se întâlnesc cele două părți beligerante: în lupta pentru puterea politică.

Conceperea puterii presei ca o contraputere față de cea politică este catalogată de Revel¹⁴ drept „prostie (rituală)”: „E adevărat că rolul presei este de a spune adevărul și că nicio putere nu apreciază adevărul atunci când îi este nefavorabil. Dar, e la fel de adevărat că presa e, alteori, favorabilă puterii. Presa nu a fost niciodată, în virtutea unui automatism, de altfel selectiv și în toate conjuncturile, o contraputere. Chiar noțiunea este absurdă, și dacă ea ar corespunde realității, dacă puterea ar merita întotdeauna să fie contra ei, asta ar fi spre disperarea democrației; ar însemna că un guvern ales democratic se înșeală invariabil și, prin urmare, poporul care a votat este de o congenitală și incurabilă idiotenie”.

Eu cred că, în fond, se comite un reduționism, termenul „putere” (în cazul presei) fiind propus în sensul de putere politică. Dar, faptul că presa este „câinele de pază al democrației” nu trebuie redus la supravegherea puterilor constituționale ale statului, așa cum reiese din fragmentul de manual citat mai sus. Se induce ideea că puterile constituționale ar urmări tot timpul să atace democrația (fapt ce ar legitima prezența vigilentă a „câinelui de pază”) și că singurul pericol pentru democrație ar veni dinspre aceste puteri. Or, puterile constituționale nu au această misiune distructivă și au instinct de conservare (căutând să mențină mecanismul care le legitimează), iar democrația poate primi lovituri din partea diferitelor componente ale societății, inclusiv din partea presei. „Câinele de pază” poate face ravagii chiar în gospodăria pe care trebuie să o păzească.

După cum spunea Michel Rocard¹⁵, „există, în clipa de față, în societatea noastră, șase puteri. Cele trei descrise de Montesquieu (legislativă, executivă, juridică)

¹⁴ Revel, *Cunoașterea*, pp. 292-3.

¹⁵ Bogdan Ghiu, „Cuvând înainte”, în Jean-Noël Jeanneney, *O istorie a mijloacelor de comunicare*, Editura Institutul European, Iași, 1997, p. VII.

și încă trei de primă importanță: cea tehnologico-științifică, cea financiară și cea mediatică. Cea mai slabă dintre toate a ajuns să fie puterea executivă. Toate puterile au contraputeri. Cu excepția uneia singure: puterea mediatică. Democrațiile sunt în mare pericol în momentul când o putere nu are contraputerea ei”. Și, privind spre ceea ce se întâmplă în demersurile jurnalistice, am putea să-i dăm dreptate: într-o societate democratică, nimeni nu plătește pentru delictul de opinie, chiar dacă lansarea unei opinii cu pretenții de informație poate genera catastrofe în viața unui individ sau a unei comunități. Revel¹⁶ observa că există o confuzie funciară între funcția de exprimare a opiniei publice și cea de a informa: „ziariștii se retrag în spatele pretinsei distincții dintre opinie și informație, alt poncif al declarațiilor sforăitoare... Toată controversa inerentă presei moderne provine din faptul că dreptul (cel dintâi recunoscut) al exprimării tuturor opiniilor – inclusiv al celor mai extravagante, dușmănoase, înșelătoare, false etc – a câștigat supremația asupra dreptului de a informa, apărut mult mai târziu”. În prezent, observa el, există o preponderență a pluralismului opiniei față de obiectivitatea informației, invocându-se exigența pluralismului opiniilor și imposibilitatea obiectivității. Dar, „clișeu obiectivității imposibile este adesea subterfugiul perfidiei”¹⁷. În actul jurnalistic există și informație și comentariu. Dar, nu trebuie substituit comentariul informației: „O maximă ilustră spune: «Comentariul e liber, informația e sacră». Trebuie să spun că am deseori impresia că lucrurile se petrec exact invers. Că informația e liberă și comentariul, sacru. Dar răul cel mai periculos este opinia subiectivă deghizată în informație”¹⁸. Cred că și pentru societatea românească sunt valabile aceste observații, gândindu-ne numai la câte acuzații se lansează pornind de la informații venite „pe surse”, care apoi se dovedesc a fi false.

Vorbind despre responsabilitatea intelectualilor, Edward Said¹⁹ spunea că aceasta trebuie să fie mai mare decât a oricărei ființe decente, fiindcă „privilegiul conferă oportunități, iar oportunitățile conferă, la rândul lor, o responsabilitate morală”. Eu cred că acest raționament se aplică și în cazul presei. Jurnaliștii au acces la informație stabilit de lege așa cum nu îl au cetățenii de rând, motiv pentru care au obligația morală de a pune informația înaintea comentariilor, fiindcă cetățenii au nevoie în primul rând de acestea și nu de impresiile celui ce le furnizează. Dar, este vorba doar de obligație morală, în cazul căreia funcționează legea morală și nu cea penală, codul deontologic și nu cel penal.

Subscriu ideii că în cazul puterii presei nu se poate vorbi de existența unei contraputeri, dar cred că acest rol începe a fi jucat de apariția alternativei din mediul virtual: rețelele de socializare. Forța acestor căi de comunicare a fost probată în țările din nordul Africii, unde presa aservită nu putea mobiliza populația la revolta împotriva dictatorilor din Tunisia, Egipt sau Libia. La noi, forța acestor rețele s-a văzut în mișcarea de protest împotriva scumpirii carburanților (din luna ianuarie 2011), când mai mulți posesori de automobile s-au mobilizat prin rețelele de socializare (în mai multe orașe), dându-și întâlnire la benzinării pentru a achiziționa combustibil și pentru a

¹⁶ Revel, *Cunoașterea*, p. 295.

¹⁷ Revel, *Cunoașterea*, p. 291.

¹⁸ Revel, *Cunoașterea*, pp. 295-6.

¹⁹ Cf. Noam Chomsky, *Intervenții*, Editura Vellant, București, 2007, p. 269.

utiliza toate serviciile din aceste stații (spălătul parbrizelor, umflatul roților), pe care le-au achitat cu monezi de valoare mică, blocând practic activitatea acestora.

În concluzie, presa este o putere în stat, dar nu una a cărei misiune s-ar reduce la perpetua punere la colț a puterilor constituționale. Legitimitatea ei vine din dreptul la informare și la opinie al cetățenilor și nu din exercitarea unei perpetue opoziții față de puterile constituționale. Ea nu poate garanta o bună funcționare a puterii politice, ci poate iniția și sprijini acțiuni de transparentizare și eficientizare a actului guvernării prin informarea cetățenilor în legătură cu acesta. În afară de pericolele ce pot apărea din partea puterii politice, presa trebuie să aibă în vedere și alte categorii de pericole la adresa democrației, inclusiv cele ce vin din partea ei însăși.

Comportamentul discreționar este un pericol pentru democrație indiferent din partea cui vine, iar înțelegerea presei ca pe o supraputere suverană, căreia nimic nu i se poate contrapune, poate fi un pericol într-o societate democratică, din mai multe motive: compromiterea demersului jurnalistic (ce începe a fi confundat cu demersul politic), alunecarea de la informare la manipulare ș.a.m.d. Și nici vectorilor media nu le poate fi mai bine. Presa trăiește în funcție de rating, motiv pentru care un organ de presă sau un trust nu poate încălca normele deontologice la nesfârșit. Drumul spre afirmarea unui organism media este lung și greu, iar compromiterea lui urmează o cale mai scurtă.

Intervenția patronilor în politica editorială. După alternanța la guvernare din 2004, o bună bucată de vreme majoritatea organelor de presă au susținut puterea nou instalată. Asta s-a întâmplat până la izbucnirea conflictului dintre Președintele Băsescu și Premierul Tăriceanu, moment din care s-a produs o polarizare ce a dovedit că cei mai importanți vectori media aveau în spate mari interese economice. „Războiul biletețelor” dintre Palatele Victoria și Cotroceni a antrenat două blocuri media împotriva Președintelui și, mai târziu, împotriva întregii guvernări, situație ce s-a radicalizat după alegerile din 2008, în prezent vorbindu-se de o presă pro- și de una anti-Băsescu. La o primă vedere ar putea părea că asistăm la o echilibrare a curenților de opinie. Așa ar fi dacă cele două direcții nu s-ar afla într-un antagonism în care nici partidele politice ale democrațiilor avansate nu se mai află demult.

Subscriu ideii că explicația a ceea ce se întâmplă cu această presă este implicarea patronilor acestor trusturi în actul editorial pentru a-și rezolva interesele economico-politice. Este de notorietate faptul că posturile *Antena 1*, *2* și *3* sunt instrumentele mediatice ale omului de afaceri și politicianului Dan Voiculescu. De asemenea, stenogramele discuțiilor telefonice ale lui Sorin Ovidiu Vîntu, date publicității în octombrie 2010, demonstrează relația pe care acesta o avea cu jurnaliștii de la *Realitatea TV* și de la *Academia Cațavencu*. Pentru cei doi, trusturile media pe care le patronează sunt propriile „armate civile” ce trebuie să răspundă prompt la comanda patronilor.

În opinia lui Vasile Dîncu²⁰, pentru ca un patron de presă să fie puternic, trebuie îndeplinite urătoarele condiții: 1) „să păstorească peste un trust de presă cu audiență bună, cu impact și cu credibilitate”; 2) „îndeplinirea unor scopuri publice”; 3) „să nu te folosești niciodată de această putere în propriul interes”.

²⁰ Vasile Dîncu, „Puterea fragilă a patronului de presă”, 13 septembrie 2010, <http://voxpublica.realitatea.net/politica-societate/puterea-fragila-a-patronului-de-presa-51986.html>, accesat la 27.12.2010

Este, în fond, vorba de un mic cod al utilizării puterii de către patronii media. „Paradoxala putere a patronului de presă se risipește ca un fum atunci când se încearcă a fi folosită. Și omul, ieri un om puternic, începe să fie mai sărac, tot mai vulnerabil. Este acuzat de multe, dar o acuzație o merită, cu siguranță: sărăcește opoziția (nu cea politică), societatea civilă de o armă importantă, de o tribună, îi dezarmează pe cei mulți, participă la scăderea puterii presei iar aici sunt de acord cu Cătălin Tolontan, nu puterea presei este un pericol pentru societate, ci lipsa de putere a presei”. De remarcat este faptul foarte important că sociologul nu vede în presă o opoziție politică față de puterea politică, ci o opoziție civică. În acest sens este nevoie de putere a presei și nu în sens de putere politică.

Începând cu 2007, cele două trusturi intrate în conflict cu Președintele (*Intact* și *Realitatea-Cațavencu*) au acționat ideologic, punând opinia înaintea informației. Manifestarea acestora ca partide politice a primit diverse explicații. Dorința acestora de „a pune” sau de „a da jos” președinți, miniștri sau parlamentari a fost explicată de Stelian Tănase²¹ prin perspectiva unui „sindrom Watergate”. Este posibil, numai că aici nu este vorba de insistența unor jurnaliști în a descâlci ițele unei afaceri dubioase, ci de angajarea unor trusturi în acțiuni zilnice de linșaj mediatic și manipulare²². Și cred că stenograma discuției dintre Sorin Ovidiu Vântu²³ (patronul trustului *Realitatea-Cațavencu*) și Doru Bușcu (directorul publicației *Academia Cațavencu*, parte din trust) din toamna lui 2010 ne lămurește mai bine asupra „sindromului” de care suferă jurnaliștii din trusturi: „Măine, dacă fac o înțelegere cu Băsescu – Moșule, sunt cu tine – din momentul acela am dat ordin în organizație și organizația este cu Băsescu. Punct... Astăzi am nevoie de o organizație să răspundă comenzilor mele, ca la Audiul pe care îl am... Nu mai vreau dizidenți la *Academia Cațavencu* (...) singura condiție care este aici este decizia lui Vântu... În momentul în care a trecut pe finanțarea mea, *Academia Cațavencu* este o organizație patronală. Ea trebuie să răspundă intereselor patronatului. Intereselor de business ale patronatului... S-a terminat cu glumele de genul independență editorială, să îmi pot face eu șmenurile. Deci orice urmă de dizidență să știi că se sancționează cu desfacerea contractului de muncă... – Băi, tati, normal, nu sunt un cretin, nu mă amestec pe chestiile de... dar în interiorul unei strategii editoriale nu mai mișcă nimeni. Dacă decidem, de exemplu, mâine suntem tovarăși cu Băsescu. Păi de mâine toată lumea îl lasă pe Băsescu în pace. E ca exemplu”. Discuții similare, cu trasări de sarcini dintr-o parte și cerut permisiune de cealaltă, a mai avut „Tati” și cu jurnalista Corina Drăgotescu și chiar cu Stelian Tănase²⁴.

²¹ Stelian Tănase, prelegere ținută la Conferința Națională „Mas-media și democrația în România post-comunistă”, organizată la Iași de Universitatea „Petre Andrei” din Iași și revista *Sfera Politicii*, pe 22 noiembrie 2010.

²² Formulele de manipulare au început să capete forme de-a dreptul hilare. De exemplu, la o emisiune a postului *Realitatea* de pe 11 martie 2001, în timp ce se discuta despre catastrofa din Japonia, pe ecran era titrată următoarea întrebare: „Ne poate Boc salva de cutremur?”.

²³ Cf. <http://www.paginamedia.ro/2010/10/dialoguri-%c8%99ocante-vintu-despre-realitatea-am-nevoiede-o-organizatie-care-sa-raspunda-comenzilor-mele-ca-la-audiul-pe-care-il-am/>, accesat la 13.03.2011.

²⁴ Cf. <http://www.stareapresei.ro/stenograme-sov-cu-chirieac-toader-tanase-nistorescu-dragotescu-buscu-mfax-14544.html>, accesat la 14.03.2011.

În toată această chestiune este, în fond, vorba de o schimbare de accent de pe urmărirea realizării unui serviciu public pe obținerea de profit și de putere politică de către cei ce îl prestează. Ca și în cazul educației, sunt păreri pro și contra. Bineînțeles că nu poți să-i ceri unui patron să judece în alți termeni decât în cei ai banilor. La sfârșitul anului 2010, Sorin Ovidiu Vântu²⁵ declara că presa din România va „începe să devină o afacere” din 2012: „anul viitor, 2011, va fi un an catastrofal. Presa va trebui finanțată în continuare. Din 2012 lucrurile vor ajunge pe un palier convenabil de business”. Dar nici nu aș îmbrățișa ideea lui Aidan White²⁶, secretar general al FIJ, care declara: „Vrem sprijin pentru jurnalism și independența lui pentru rezolvarea problemelor mai mari... Sprijinul financiar pentru serviciile publice de media este esențial... Presa trebuie să servească interesul public. Trebuie să reconstruim respectul pentru mass-media. Jurnaliștii sunt profesioniști independenți și nu funcționari publici. Datoria lor este față de oamenii pe care îi slujesc, nu pentru angajator”. Și a urmat o serie de sugestii referitoare la ce ar trebui să facă autoritatea publică: crearea unor condiții mai bune pentru jurnaliști (nu se precizează în ce ar consta), investiții în educație și programe de alfabetizare a media. Cred că se încurcă planurile, fiindcă nu lipsa de profesionalism îi determină pe jurnaliști să răspundă comenzilor politice ale patronilor. Iar dacă jurnaliștii sunt profesioniști independenți, să-și asume acest statut cu tot ce presupune el.

Realizarea serviciului public nu este incompatibilă cu obținerea de profit. Ba, din contră, o bună prestație va atrage după sine recunoașterea publică ce se traduce în rating. Apoi, un demers jurnalistic de calitate cere investiții, motiv pentru care este normal ca patronii din mass-media să urmărească o creștere a veniturilor. Problema apare atunci când aceștia intervin în politica editorială pentru a-și rezolva chestiuni de natură politică și economică. Din acel moment, trustul renunță treptat la prestarea unui serviciu în favoarea serviciilor de natură politică.

Forme de manifestare. Manifestarea mass-media ca putere politică poate fi recunoscută prin următoarele forme: politizarea demersurilor jurnalistice și înființarea unor partide politice de către patronii trusturilor.

Politizarea demersului jurnalistic. În perioada pe care o analizez s-a observat o schimbare de roluri între jurnaliști și politicieni. Primii au încetat să mai fie mijlocitori ai comunicării dintre invitați, devenind actori politici, persoane partizane care se manifestă asemenea agitatorilor politici, mergând până la a-și jigni invitații în emisiuni²⁷. În acest timp, politicienii ajung să facă analize politice seci, ca și cum ei nu

²⁵ „Sorin Ovidiu Vântu: Anul 2011 va fi catastrofal pentru presă”, portalul *Realitatea.Net*, 16 octombrie 2010, http://www.realitatea.net/sorin-ovidiu-vintu-anul-2011-va-fi-catastrofal-pentru-presa_760681.html, 13.03.2011.

²⁶ Irina Bazon, „Aidan White (FIJ): Identificarea presei ca o amenințare la siguranța națională, inacceptabilă”, 4 februarie 2011, <http://news.corect.com/politics/intern/aidan-white-fij-identificarea-presei-ca-o-amenintare-la-siguranata-nationala-inaccept>, accesat la 2.03.2011.

²⁷ Exemplar este aici cazul Gabrielei Vrânceanu Firea, din emisiunea „Știrea zilei” de pe data de 31 mai 2010 de la *Antena 3*, în care realizatoarea răspunde reproșurilor deputatului Cristian Boureanu (invitat în emisiune) cu afirmații jignitoare. Nici deputatul nu a fost mai rezonabil în replici, dar nu el a început-o – cf. Alina Vasile, „Jigniri dure între Cristian Boureanu și Gabriela Vrânceanu Firea, în direct / Antena 3 îl

sunt cauza a ceea ce se întâmplă în viața politică. După cum remarca Horia-Roman Patapievi²⁸, „epoca televiziunii promovează la cele mai înalte cote de rating acest tip de teleast, care, deși nu este ales de electorat (ci e numit de patron), face politică cot la cot cu politicienii, fără, firește, a suporta riscurile electorale ale acestora”.

Așa cum am spus, cred că trusturile vor avantajele puterii politice fără să se simtă constrânse de vreo obligație publică, dar asta nu înseamnă că ele nu vor ajunge să plătească niște costuri. Mi se pare justă afirmația Andreei Stoleru²⁹: „Când partidelor le scade credibilitatea, plătesc un preț mare prin pierderea voturilor. Am putea spune că în cazul televiziunilor e cam la fel: le scade votul de încredere, rating-ul”. *Și jurnalista își susține afirmația pe datele privind rating-ul din luna mai 2010, care dovedesc faptul că posturile de televiziune cel mai angajate politic (Realitatea TV și Antena 3) au pierdut câte un loc, în clasament urcând posturile generaliste. Motivul, susține jurnalista, este acela că „nivelul de manipulare a atins cote îngrijorătoare. Canalul de comunicare s-a transformat în canal de manipulare, dezbaterile politice s-au transformat într-un spectacol politic în care predomină atacul la persoană iar știrile par să fie mai degrabă un pamflet. Forma de exprimare a libertății de gândire a presei a căpătat și culoare politică. Pluralismul de idei se reduce la «Jos Băsescu» și «Stop Boc!».* Televiziunile prezintă știrile de parcă în România urmează să aibă loc sfârșitul lumii. «Apocalipsa» este cuvântul ce pare că le-a scăpat celor de la *Realitatea* și *Antena 3* din titlurile de la știri, dar a fost înlocuit cu «genocid social», «condamnare la moarte», «cancer»”.

Asistăm la o monomanie, la indicarea obsesivă a unui singur vinovat pentru tot ceea ce se întâmplă (de la scandaluri politice la secetă, inundații și cutremure): Traian Băsescu. Din perioada ceaușismului târziu nu am mai auzit rostindu-se cu atâta densitate și intensitate numele Președintelui României ca acum. Dacă atunci țara respira prin plămâni „geniului Carpaților” și trăia doar prin viața lui, astăzi întreaga viață a societății românești este redusă la universul Palatului Cotroceni și explicată prin ceea ce face Președintele. Și asta nu de către o televiziune aservită, ci de către trusturile adverse ale Președintelui.

Crearea unui partid politic de către un trust media. O altă practică nesănătoasă, copiată din Italia (modelul Berlusconi), este aceea a creării de către un trust media a unui partid politic: trustul media *Intact* a creat Partidul Umanist Român, reboțezat Partidul Conservator, avându-l ca președinte pe patron (cunoscutul colaborator al Securității Dan Voiculescu). Modelul a fost copiat de către directorul postului de televiziune *OTV* (care aparține trustului *Realitatea-Cațavencu*), Dan Diaconescu, care a creat Partidul Poporului. În ambele cazuri, patronii din mass-media au urmărit transformarea rating-ului în voturi. În primul caz, rezultatele la urnă nu au fost pe măsura așteptărilor, procentele obținute de PC fiind mult sub valoarea ratingului posturilor

dă în judecată pe Boureanu”, http://www.adevarul.ro/financiar/media/Jigniri-Cristian-Boureanu-Gabriela-Vranceanu_0_272372764.html, consultat pe acesat la 28.12.2010.

²⁸ Horia-Roman Patapievi, „Presa și politica”, în *Evenimentul zilei*, 15 februarie 2007.

²⁹ Andreea Stoleru, „Presa, credibilitatea și politica”, în <http://andreeastoleru.ro/?p=72>, acesat la 27.12.2010

Antenelor. Vasile Dâncu³⁰ numește această situație drept paradox: „Făcând sondaje de opinie, măsurând notorietăți sau încrederea în persoane publice am întâlnit un paradox: imaginea paradoxală, chiar dedublată a lui Dan Voiculescu, patronul Antenelor. Dacă întrebam publicul despre încrederea în Dan Voiculescu – Președintele Partidului Conservator, încrederea în acest om era de sub 10%, printre cele mai mici din lista politică. Dacă în alt sondaj, sau chiar peste câteva întrebări mai încolo, testam încrederea în patronul de presă, proprietarul *Jurnalului Național* sau *Antenelor*, încrederea în același om trecea de 50%”.

În legătură cu situația indicată de Vasile Dâncu, cred că sunt necesare unele completări. Chiar dacă la vot PC nu a ajuns nici măcar la trei procente, deținerea *Antenelor* l-a făcut pe Voiculescu să-și negocieze cu PSD locuri în Parlament, în cifre absolute, la alegerile din 2008. Astfel, se constată în cazul acestui partid o suprareprezentare în Parlament, ajungându-se chiar la situația aberantă în care un partid de 2% a dat un vicepreședinte al Senatului (chiar în persoana lui Dan Voiculescu). Iată că teleania liderilor politici a dus la creșterea puterii mogulului. În prezent, după trei ani de monomanie, *Antenele* sunt compromise, dar PC este partid parlamentar, iar mogulul este vicepreședinte al Senatului. Nu se poate ști exact câte voturi au adus *Antenele* PSD-ului, dar cert este că acestea nu l-au făcut președinte pe Mircea Geoană. Rămâne de văzut ce se va întâmpla cu Partidul Poporului.

Concluzii

În istoria societății moderne presa chiar a fost un actor politic important. După cum afirma și Tia Șerbănescu³¹, „presa a fost mereu actor politic. Inclusiv în anii '90, când ținea locul opoziției. Chestiunea e ce rol joci. Un rol de care societatea are nevoie, cum era în '90 acea «anumită parte a presei» care îl stânjenea pe d-l Iliescu, tocmai pentru că era un actor politic incomod? Sau joci un rol de care patronul are nevoie?”.

Cred că a fi un actor politic nu înseamnă să te substitui altui actor politic. Implicarea politică a presei trebuie să fie diferită de cea a unui partid politic, fiindcă unul dintre obiectivele presei este acela de a urmări și determina buna exercitare a puterii politice și nu de a lua puterea politică de la actorii ce o exercită în mod legitim. Or, presa la care m-am referit dorește să guverneze și nu să contribuie (prin mijlocirea comunicării între societate și putere) la buna guvernare. Ea dorește să fie nu a patra putere în stat (care să eficientizeze funcționarea celorlalte trei), ci o super-putere care să dispună după propriile interese de celelalte trei puteri din stat.

³⁰ Vasile Dâncu, „Puterea fragilă a patronului de presă”, 13 septembrie 2010, <http://voxpublica.realitatea.net/politica-societate/puterea-fragila-a-patronului-de-presa-51986.html>, accesat la 27.12.2010.

³¹ Tia Șerbănescu, „Dacă nu e caracter, nici credibilitate nu e”, în 22, 1.09.2009, interviu realizat de Rodica Palade.

Jurnalistul Cătălin Tolontan³² susținea că „nu puterea presei, ci lipsa de putere a presei reprezintă un risc pentru democrație”. Într-adevăr, cred că trebuie ca presa să aibă atâta putere cât îi este necesară pentru o bună informare a publicului și pentru coagularea unor opinii coerente care să poată determina puterea politică să le ia în seamă în actul guvernării. Nu îmbrățișez nici ideea din celebra spusă a lui Thomas Jefferson – „dacă aș avea puțința de a hotărî ce e mai bine, guvern fără ziare sau ziare fără guvern, n-aș sta nicio clipă pe gânduri: aș alege a doua variantă” –, dar nici nu aș susține stabilirea unei „fișe a postului” pentru presă de care vorbea Stelian Tănase³³. Cred că orice societate are nevoie de o guvernare care să aibă presa ca un puternic preopinat. Important este ca societatea să consume cât mai repede formele de anormalitate în relațiile dintre cele două părți.

Bibliografie:

- Bazon, Irina, „Aidan White (FIJ): Identificarea presei ca o amenințare la siguranța națională, inacceptabilă”, portalul *Corect*, 4 februarie 2011.
- Chomsky, Noam, *Intervenții*, Editura Vellant, București, 2007.
- Dăncu, Vasile, „Puterea fragilă a patronului de presă”, portalul *Voxpublica*, 13 septembrie 2010.
- Ghiu, Bogdan, „Cuvând înainte”, în Jean-Nôel Jeanneney, *O istorie a mijloacelor de comunicare*, Editura Institutul European, Iași, 1997.
- Patapievic, Horia-Roman, „Presa și politica”, în *Evenimentul zilei*, 15 februarie 2007.
- Revel, Jean-François, *Cunoașterea inutilă*, Editura Humanitas, București, 2007.
- Roșca, Luminița, *Formarea identității profesionale a jurnaliștilor*, Editura Polirom, Iași, 2000.
- Stoleru, Andreea, „Presa, credibilitatea și politica”, în <http://andreeastoleru.ro/?p=72>.
- Tolontan, Cătălin, „Nu puterea presei, ci lipsa de putere a presei reprezintă un risc pentru democrație”, 23.06.2010, www.tolo.ro.
- Tănase, Stelian, prelegere ținută la Conferința Națională „Mass-media și democrația în România post-comunistă”, organizată la Iași de Universitatea „Petre Andrei” din Iași și revista *Sfera Politicii*, pe 22 noiembrie 2010.
- Șerbănescu, Tia, „Dacă nu e caracter, nici credibilitate nu e”, în 22, 1.09.2009.
- Vasile, Alina, „Jigniri dure între Cristian Boureanu și Gabriela Vrânceanu Firea, în direct / Antena 3 îl dă în judecată pe Boureanu”, www.adevarul.ro.
- ****, *Clasement mondial de la liberté de la presse 2010. Note méthodologique*, Paris, 20 octombrie 2010.
- ****, „Presa din România, în roz”, în *România liberă*, 18 octombrie 2007.

³² Cătălin Tolontan, „Nu puterea presei, ci lipsa de putere a presei reprezintă un risc pentru democrație”, postat pe 23.06.2010 pe <http://www.tolo.ro/2010/06/23/nu-puterea-presei-ci-lipsa-de-putere-a-presei-reprezinta-un-risc-pentru-democrație/>, accesat la 27.12.2010.

³³ Stelian Tănase, prelegere ținută la Conferința națională „Mass-media și democrația în România post-comunistă”, organizată la Iași de Universitatea „Petre Andrei” din Iași și revista *Sfera Politicii*, pe 22 noiembrie 2010.

****, Agenția de Monitorizare a Presei, *Raportul FREEEX. Libertatea presei în România. 2009.*

****, *Strategia Națională de Apărare. Pentru o Românie ce garantează securitatea și prosperitatea generațiilor viitoare*, București, 2010.

www.corect.com

www.fr.rsf.org

www.paginademedi.ro

www.realitatea.net

www.voxpublica.realitatea.net

www.ziare.com